

ФІНАНСИ

УДК 355.61+355.71:365

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.47.31-37>Л. Городянська, чл.-кор. АЕН України, канд. екон. наук, доц.,
gorod_lv@knu.ua

ORCID ID 0000-0002-4482-1690

Scopus ID 56529623300,

Л. Цюкало, д-р філософії з екон.

lyudmyla0711@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-6870-4683

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Наведено класифікацію видів житлового забезпечення в ЗСУ, за якими військовослужбовці та члени їхніх сімей мають бути забезпечені новозбудованим житлом, вивільненим житлом, придбаним житлом, переобладнаним нежилым приміщенням, службовим жилим приміщенням або грошовою компенсацією за жиле приміщення. Проаналізовано сутність фінансового механізму житлового забезпечення в ЗСУ, який складається переважно з коштів державного бюджету за видами загального та спеціального фондів. Показано, що існуючий фінансовий механізм не досконалий, супроводжується великими бюрократичними перепонами, не задовольняє сучасний запит на житлове забезпечення в ЗСУ. Основною причиною недостатнього забезпечення військовослужбовців житлом у довгостроковій перспективі є обмежені фінансові ресурси, які виділяють на будівництво (придбання) житла. За результатами детального аналізу бюджетних видатків на фінансове забезпечення за програмою будівництва (придбання) житла для військовослужбовців у 2011–2020 рр. встановлено, що навіть кошти спеціального фонду не використано в повному обсязі протягом 2011–2017 рр., а рівень використання бюджетних коштів на житлове забезпечення в ЗСУ загалом за цей період був у межах 27–81 %. Встановлено, що причиною неповного використання бюджетних коштів є систематична затримка затвердження паспортів бюджетної програми будівництва (придбання) житла для військовослужбовців. Запропоновано інноваційні підходи до забезпечення військовослужбовців житлом, а саме: іпотечне кредитування, фінансовий лізинг та залучення інвестицій для будівництва житла на земельних ділянках Міністерства оборони України. Зазначено скористатися досвідом країн-членів НАТО, які практикують надання військовослужбовцям службового житла, розташованого на території частини (гарнізону), у тимчасове користування, виплату грошової компенсації за оренду житла, безвідсоткові кредити або кредити на пільгових умовах на придбання у власність (будівництво) житла.

Ключові слова: джерела фінансування, бюджетні видатки, загальний фонд, спеціальний фонд, житлове забезпечення, будівництво (придбання) житла, військовослужбовець, члени сім'ї військовослужбовця, житлове приміщення.

Постановка проблеми. Відповідно до "Стратегії воєнної безпеки України" [1] визначено цілі, пріоритети та завдання державної політики у воєнній сфері, які заплановано вирішити як у короткостроковій, так і середньостроковій та довгостроковій перспективах. Одним із пріоритетних напрямів у сфері оборони і військового будівництва, окрім інших питань, є забезпечення належних правових, матеріальних та соціально-економічних умов військової служби. Важливим є запровадження дієвих і прозорих механізмів забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців ЗСУ та інших складових сил оборони. До цієї категорії не належать військовослужбовці строкової служби, зокрема, звільнені у запас або відставку, що залишилися перебувати на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов після звільнення, та члени їхніх сімей [1]. Забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей житловими приміщеннями є базовою соціальною категорією відповідно до "Стратегії воєнної безпеки України" [1] і згідно із соціальною теорією потреб А. Маслоу [2]. Соціальний захист військовослужбовців і членів їхніх сімей в Україні гарантується державною через ряд нормативно-правових документів, серед яких "Бюджетні програми" [3, с. 20; 4], та є запорукою успішного розвитку ЗСУ. На жаль, існуючий механізм забезпечення житлом військовослужбовців не досконалий. Це суттєво гальмує вирішення питань забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями та призводить до неухильного зростання квартирної черги в ЗСУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним у розв'язанні питань забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житловими приміщеннями є рівень виконання державою бюджетних видатків на будівництво та придбання житла в ЗСУ. Оцінка ефективності виконання бюджетних програм у довготривалій пер-

спективі [5, 6] дозволила виявити проблему неповного використання коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету на житлове забезпечення в ЗСУ. Із роками ситуація з житловим забезпеченням в ЗСУ лише суттєво погіршилась. Зокрема, станом на 01.01.2021 р. кількість військовослужбовців, які перебувають на квартирному обліку, перевищила 47,2 тис., що становить майже чверть (23,5 %) від загальної чисельності військовослужбовців ЗСУ, які потребують житла [13]. Серед загальної кількості в ЗСУ на квартирному обліку перебуває майже п'ята частина військовослужбовців (19,5 %), які потребують житла в місті Києві.

Вітчизняні науковці, серед яких І. Автушенко [7]; Л. Зіняк [8]; І. Марко, Є. Марко, І. Чернишова [9]; А. Мельник [10] та інші, досліджували питання житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ. Проте переважна більшість науковців висвітлювали здебільшого правові аспекти забезпечення житлом військовослужбовців та членів їхніх сімей. Наприклад, І. Автушенко [7] звернув увагу на проблему дотримання єдиної державної стратегії розв'язання соціальних проблем військовослужбовців та членів їхніх сімей. Автори Л. Зіняк і М. Ахметханов [8, с. 50–54] дослідили проблеми правового регулювання механізму реалізації забезпечення житлом військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей і надали пропозиції щодо покращення стану житлового забезпечення військовослужбовців з урахуванням міжнародного досвіду. Науковці І. Марко, Є. Марко та І. Чернишова [9, с. 140] дослідили досвід країн-членів НАТО щодо забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців. Автори запропонували вирішення проблеми соціального забезпечення військовослужбовців, а саме: питання житлового забезпечення з урахуванням зарубіжного досвіду. Науковці І. Марко, Є. Марко та І. Чернишова запропонували як джерела покращення житлового забезпечення

військовослужбовців ЗСУ "надання кредиту на житло або самого житла на пільгових умовах". Автори зазначають, що "це має бути прописано в довгостроковому контракті на службу в ЗСУ або іншому військовому формуванні, що безпосередньо стимулюватиме до проходження служби" [9, с. 141]. Однак поза увагою цих науковців залишились питання дослідження досвіду розвинутих країн світу стосовно механізму житлового забезпечення військовослужбовців.

А. Мельник [10] здійснила огляд питань еволюції правового регулювання механізму забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей жилими приміщеннями, спираючись на норми житлового законодавства України. Разом із цим уточнення потребує механізм і види житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей у сучасних умовах.

Метою статті є аналіз стану бюджетних джерел фінансування житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей. Досягнення мети передбачає:

1. оцінку виконання завдань соціальної політики в галузі забезпечення житлом військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей;

2. аналіз рівня використання бюджетних джерел фінансування житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ;

3. дослідження причин неефективного використання бюджетних видатків на фінансування житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед основних завдань соціальної політики в ЗСУ є підвищення престижу військової служби в суспільстві; забезпечення гідного рівня матеріального забезпечення та соціальної захищеності військовослужбовців та членів їхніх сімей, створення належних житлово-побутових умов. Такі заходи сприятимуть підвищенню мотивації особового складу до проходження військової служби. Проте складними у реалізації цих завдань залишаються пи-

тання, пов'язані саме із забезпеченням житлом військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей, що, у свою чергу, пов'язано з обмеженим фінансуванням.

Дотримання державою соціальної політики в ЗСУ, зокрема, виконання державою функцій щодо задоволення соціальних потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей, є невід'ємною складовою реалізації "Стратегії воєнної безпеки України" [1]. Відповідно до п. 1 ст. 12 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" [4] підставами для забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житловими приміщеннями є дотримання вимог, встановлених "Житловим кодексом Української РСР", іншими законами та нормативними документами [11, 12] у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України та Міністерством оборони України. Законом [4] передбачено забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями або за їхнім бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання житлового приміщення. До членів сім'ї військовослужбовця в контексті житлового забезпечення належать: подружжя, батьки та діти військовослужбовця, а також інші особи, які проживають спільно з військовослужбовцем, пов'язані з ним спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки та визнані такими уповноваженим органом. Підстави для поліпшення житлових умов визначені "Житловим кодексом УРСР", "Правилами обліку громадян" та іншими актами законодавства. Окрім того, відповідно до вимог [16] щодо забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житловими приміщеннями до рапорту військовослужбовця про зарахування його на облік додаються документи, які дозволяють підтвердити право на першочергове та позачергове одержання житла, а також інші пільги. Огляд нормативного-правового законодавства України [4; 12] з питань забезпечення житлом військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей дозволив виокремити декілька його видів (рис. 1).

Рис. 1. Види житлового забезпечення в ЗСУ (розробка авторів на підставі джерел [4; 12])

Фінансовий механізм житлового забезпечення в ЗСУ утворює систему, де відбувається формування та використання коштів державного бюджету за загальним та спеціальним фондами. Саме з Державного бюджету України Міністерство оборони щорічно отримує кошти в обсязі, затвердженому Законом України "Про Державний бюджет України" на відповідний рік. Загальним фондом вважають кошти, що призначені для реалізації загальних функцій, а до спеціальним – кошти, що мають конкретне

призначення, у тому числі, позабюджетні кошти бюджетних установ та організацій. Існуюча система використання коштів загального та спеціального фондів не досконала та, на жаль, лише частково задовольняє потребу всіх категорій військовослужбовців в отриманні житла.

Результати експертної перевірки [14] показали, що протягом останніх 10-ти років суттєвих зрушень у забезпеченні військовослужбовців житлом не відбулося.

Основною причиною цієї ситуації є обмежені фінансові ресурси, виділені на будівництво (придбання) житла.

Фінансування будівництва житла для військовослужбовців здійснюється за такими напрямками:

- будівництво житла на земельних ділянках, що належать Міністерству оборони;
- реконструкція житла та його відновлення;
- придбання житла на умовах пайової участі та на вторинному ринку;
- виплата грошової компенсації військовослужбовцям за належне їм для отримання жилого приміщення.

Отже, забезпечення житлом військовослужбовців та членів їхніх сімей має такі форми:

- забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей жилими приміщеннями для постійного проживання;

- забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей службовим житлом;
- компенсаційні виплати за піднайом житла;
- надання грошової компенсації за належне їм для отримання жилого приміщення.

Фінансове забезпечення будівництва (придбання) житла для військовослужбовців ЗСУ здійснюється за рахунок коштів державного бюджету за бюджетною програмою (КПКВ) 2101190 "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України", які визначаються щорічно в законі про Державний бюджет України на відповідний рік. Бюджетні видатки на фінансове забезпечення КПКВ 2101190 протягом 2011–2021 років наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Бюджетні видатки на фінансове забезпечення за КПКВ 2101190 за період 2011-2021 роки, млн грн*

Роки	Затверджено			Фактично використано			% виконання бюджету
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом	
2011	320,0	334,7	654,7	135,7	42,4	178,1	27,2
2012	300,0	210,5	510,5	267,0	37,4	304,4	59,6
2013	30,0	62,1	92,3	11,5	19,7	31,2	33,8
2014	0,0	516,0	516,0	0,0	162,0	162,0	31,4
2015	800,0	140,5	940,5	799,8	6,0	805,8	85,7
2016	600,0	87,3	687,3	599,8	38,1	637,9	92,8
2017	600,0	151,0	751,0	600,0	9,3	609,3	81,1
2018	826,2	111,7	937,9	824,7	185,9	1010,6	107,5
2019	826,2	13,7	839,9	826,1	49,0	875,1	104,2
2020	1194,0	6,0	1200,0	1075,5	41,2	1116,7	93,0
2021	1194,0	7,0	1201,0	-	-	-	-

Довідка: *складено та розраховано авторами на підставі даних [11].

Аналіз бюджетних видатків за бюджетною програмою 2101190 "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України" свідчить, що за період 2011–2015 роки відсоток фактично використаних коштів був досить низьким. Варто зазначити, що фактичне виконання бюджету в 2018 р. є найвищим показником протягом періоду 2011–2020 рр. Зокрема, у 2020 р. знову спостерігається недовиконання бюджетної програми на 7 %. Розбіжність за загальним фондом виникла у зв'язку з тим, що Міністерство оборони України не забезпечило ефективного використання бюджетних коштів у загальній сумі 118,5 млн грн та їхнє списання до Державного бюджету України.

Проте аналіз видатків на реалізацію бюджетної програми 2101190 показує про значно більше фактичне використання коштів за спеціальним фондом у 2018–2020 роках. Це пов'язано із зарахуванням до доходів та ви-

датків Державного бюджету України квартир, отриманих від інвестиційної забудови та благодійних організацій. Цікавим є аналіз структури бюджетних видатків на житлове забезпечення військовослужбовців ЗСУ [11], результати якого наведено на рис. 2–4. Проведений аналіз показав, що:

- загальний фонд протягом останніх 10-ти років використовувався майже в повному обсязі (рис. 2);
- спеціальний фонд має дуже малий розмір порівняно із загальним, особливо, починаючи з 2014 року, і спостерігалось суттєве його недовикористання на етапі до 2018 року (рис. 3);
- загалом рівень використання бюджетних видатків на житлове забезпечення в ЗСУ до 2018 року був незадовільним і становив 27–90 % (рис. 4), що поряд з іншими чинниками негативно впливало на обсяг введеного житла для військовослужбовців.

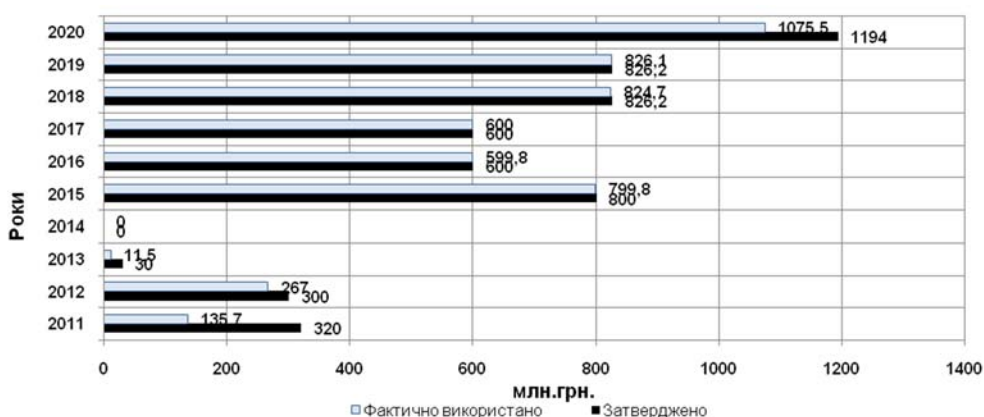

Рис. 2. Використання загального фонду Державного бюджету на житлове забезпечення в ЗСУ (складено авторами за даними [11; 13])

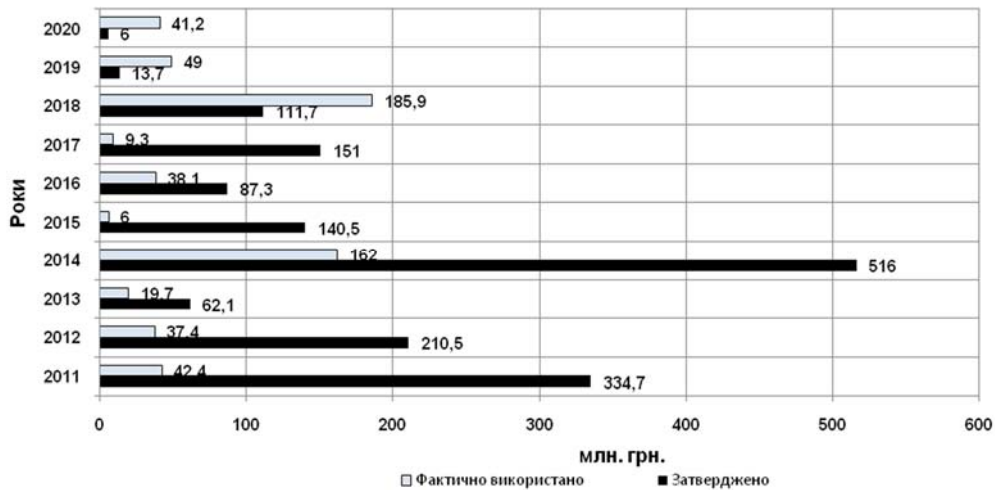

Рис. 3. Використання спеціального фонду Державного бюджету на житлове забезпечення в ЗСУ (складено авторами за даними [11; 13])

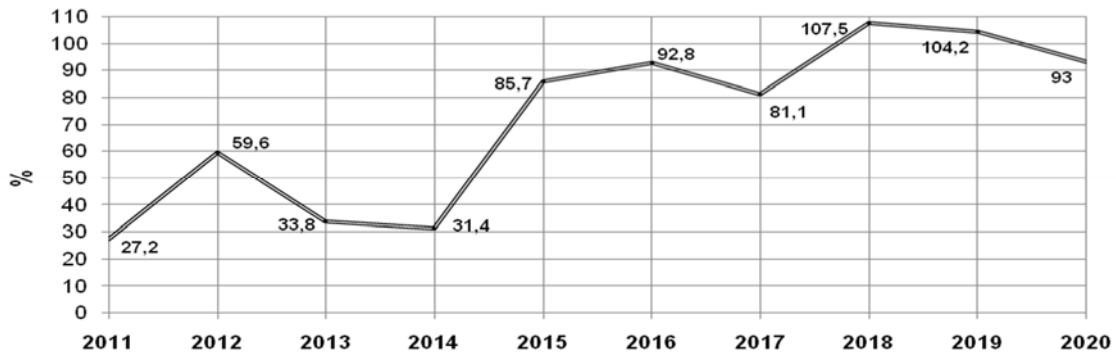

Рис. 4. Рівень використання бюджетних видатків на житлове забезпечення в ЗСУ (складено авторами за даними [11; 13])

Такий нерівномірний характер використання бюджетних видатків на житлове забезпечення військовослужбовців ЗСУ має пояснення. Наприклад, у 2016-2017 роках було регламентовано механізм розподілу бюджетних коштів за бюджетною програмою "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України", за якою визначено, що цей розподіл здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету. Правова норма щодо погодження розподілу бюджетних коштів за бюджетною програмою "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України" була також передбачена законами України про державний бюджет на 2016 та 2017 роки. Таким чином, щоб розпочати фінансування об'єктів житлового будівництва, Міноборони в 2016-2017 роках мало здійснити значну кількість узгоджень. Такий бюрократичний механізм призводив до довготривалого (4-5 міс.) прийняття нормативних документів і затвердження паспорта бюджетної програми з будівництва (придбання) житла, які є [14, с. 20] підґрунтям для відкриття Міноборони бюджетного фінансування. Варто зазначити, що потреба в повторному застосуванні такого механізму виникала і при ініціюванні Міністерством оборони змін до переліків об'єктів, будівництво і придбання яких передбачається фінансувати за рахунок бюджетних коштів. Тому виникли передумови для неефективного використання бюджетних коштів, пов'язані з їхнім виділенням наприкінці

бюджетного періоду. Через це неможливо було вчасно фінансувати і вводити в експлуатацію об'єкти власного будівництва, організувати проведення закупівель житла на умовах пайової участі та на вторинному ринку.

За результатами аудиту [14] майже 2 місяці було витрачено для затвердження паспорта бюджетної програми за КПКВК 2101190, тобто затримка пов'язана з періодом затвердження спільного наказу Міноборони та Мінфіну на 2016 рік – 07.07.2016 р. за № 351/581, а на 2017 рік – 22.05.2017 р за № 274/515. При цьому наказ Міноборони "Про Перелік житлових об'єктів, які передбачається фінансувати за рахунок коштів бюджетної програми КПКВК 2101190" затверджено в 2016 р. – 01.08.2016 р. за № 395, а у 2017 р. – 22.05.2017 р. за № 277. У результаті здійснення видатків за КПКВК 2101190 розпочиналося лише в II півріччі бюджетного періоду, основні обсяги яких становили в IV кварталі 2016 року – 474,1 млн грн (79,1 % від призначених), у вересні–грудні 2017 року – 486 млн грн або 81 %. Тобто вже на етапі узгодження розподілу коштів та фінансування були створені передумови для неефективного використання бюджетних коштів [14].

Окремої уваги заслуговує питання, якою мірою буде задовільнятися потреба ЗСУ у житловому забезпеченні військовослужбовців за рахунок бюджетних видатків у 2020-2021 роках. За даними, оприлюдненими в [5], можна припустити, що середньостатистична квартира за програмою житлового забезпечення в ЗСУ може мати

площу 50–60 м². Вартість такої квартири дуже відрізняється за регіонами, про що свідчать дані українського сайту DOM.RIA (<https://dom.ria.com/uk/>) з продажу та оренди всіх типів нерухомості від приватних осіб, забудовників та агентств нерухомості. Наприклад, ціна 1 м² житлової площі у Львові або Одесі становить порядку 26000 грн, а в Запоріжжі, Миколаєві або Хмельницькому – 17000 грн. Отже, кількість 50-метрових квартир, які можна придбати в цих містах у 2021 р. за бюджетні кошти (табл. 1), може бути 900–1400, що не достатньою для задоволення потреб ЗСУ загалом.

Однак, незважаючи на існуючі варіанти забезпечення житлом військовослужбовців та членів їхніх сімей, це залишається найбільш гострою соціальною проблемою в ЗСУ. Адже єдиним інструментом розв'язання житлової проблеми військовослужбовців залишаються кошти державного бюджету, розмір яких не вирішує цю проблему. Це пов'язано зі щорічним зростанням кількості військовослужбовців на квартирному обліку. Фінансове забезпечення за КПКВ 2101190 "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців ЗСУ" у 2021 р. істотно не збільшено. Окрім того, з 2021 року розподіл коштів за напрямками (об'єктами, заходами) за бюджетною програмою "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України" здійснюється за розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 359-р, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету. Такий бюрократичний механізм призведе до довготривалого прийняття нормативних документів і затвердження паспорта бюджетної програми з будівництва (придбання) житла, які є основою для відкриття Міністерством оборони України бюджетного фінансування. Усе це призводить до неефективного використання бюджетних коштів у зв'язку з виділенням бюджетних асигнувань наприкінці бюджетного року, через що неможливо буде вчасно фінансувати і вводити в експлуатацію об'єкти власного будівництва, організувати проведення закупівель житла на умовах пайової участі та на вторинному ринку.

Можливим варіантом вирішення житлового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей є надання кредитів на індивідуальне житлове будівництво або придбання приватного житлового будинку (квартири) на строк до 20 років з погашенням загальної суми та відсоткових ставок за кредитами за рахунок коштів, призначених у державному бюджеті на утримання ЗСУ. Порядок та умови надання таких кредитів визначаються Кабінетом Міністрів України. Зазначене питання врегульоване Порядком кредитування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних сил та інших військових формувань, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 року № 88 [17].

Кредити надаються військовослужбовцям з урахуванням вислуги років: для тих, хто прослужив понад 15 років – 50 %, понад 20 років – 75 %, понад 25 років – 100 % кредиту. Проте на практиці виявилось, що державні банки України не надають кредити військовослужбовцям на пільгових умовах, лише скасовують відсотки за раніше наданим кредитом (зазвичай картковим) з моменту призову на військову службу. Зазначена вище постановою не виконуються, оскільки це не передбачено Державним бюджетом України, що унеможлиблює виконання п. 12 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Окрім обмежених фінансових ресурсів, виділених на будівництво (придбання) житла, існує неефективність їхнього використання за напрямками, а саме: перерозподіл коштів, передбачених на будівництво нового житла на придбання житла на вторинному ринку та на умовах пайової участі, де середня вартість квадратного метра загальної площі в 2 рази вища, ніж вартість квадратного метра житла власного будівництва; спрямування фінансових ресурсів на будівництво нових житлових об'єктів замість того, щоб завершити будівництво, розпочате в минулі роки, що призводить до збільшення обсягів незавершеного будівництва.

Досвід країн-членів НАТО показує, що забезпечення житлом військовослужбовців є невід'ємною складовою системи стимулювання військової служби з боку держави, про що свідчить наявність різних підходів щодо його надання, і що важливо – усі вони забезпечені фінансовими ресурсами. У таких державах, як США, Великобританія чи Туреччина існує практика надання службового житла, розташованого на території частини (гарнізону), яке при звільненні чи передислокації звільняється для іншого військовослужбовця. Окрім того, військовослужбовцям виплачується грошова компенсація за оренду житла. У Франції військовослужбовцям на придбання у власність (будівництво) житла надаються безвідсоткові кредити або кредити на пільгових умовах.

Отже, деякі елементи соціального забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО можуть бути запозичені до українського законодавства, що дасть можливість покращити рівень соціального захисту військовослужбовців ЗСУ та сприяти загальному підвищенню престижу військової служби. Окрім того, варто звернути увагу на досвід країн-лідерів у військовій сфері, у яких відсутня практика надання постійного житла – вони надають службові приміщення чи відшкодовують його вартість на час проходження служби, яке при звільненні чи передислокації звільняється для інших військовослужбовців.

Вирішення житлового питання потребує збільшення фінансового ресурсу. Ефективним та дієвим інструментом щодо забезпечення житлом військовослужбовців може бути фінансовий лізинг. Відповідно до постанови КМУ від 14.11.2018 р. № 1201 "Про затвердження Порядку забезпечення Державною іпотечною установою поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту житлом на умовах фінансового лізингу" [15] передбачено компенсацію частини лізингових платежів за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Враховуючи вищевказане, доцільно на державному рівні розробити програму з фінансового лізингу для військовослужбовців ЗСУ, узявши за основу постанову кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1201 [15], та залучити зовнішні альтернативні джерела фінансування, інвестиції іноземних інвесторів, а також міжнародну допомогу. Доцільно розробити механізм фінансування Державною іпотечною установою житла для військовослужбовців ЗСУ на умовах фінансового лізингу. Це сприятиме пришвидшенню темпів забезпечення житлом військовослужбовців. Вважаємо, що початковим етапом узгодження цього питання є укладення договору фінансового лізингу відповідно до постанови КМУ від 14 листопада 2018 р. № 1201 [15]. Особливістю укладання договорів фінансового лізингу

та договорів про компенсацію частини лізингових платежів є строк перебування лізингоодержувача на службі до дати досягнення ним граничного віку. Термін дії таких договорів має бути не менше 5-ти років та не може перевищувати 20 років. Сума компенсації частини лізингових платежів включає частину суми, яка відшкодовує частину вартості житла, та в повному обсязі суму винагороди лізингодавцю [15]. Отже, важливою умовою таких договорів є вислуга років як одна з підстав для розрахунку терміну відпустки, розміру грошової допомоги при звільненні з лав ЗСУ. Таким чином, вислуга років є визначальною умовою саме для забезпечення житлових прав військовослужбовців, зокрема, при розрахунку частки суми, яка компенсує частину вартості житла.

У п. 20 постанови КМУ від 14.11.2018 р. № 1201 [15] зазначено, що розмір частини суми, яка відшкодовує вартість житла, визначається з урахуванням стажу служби лізингоодержувача: від 5 до 10 років вислуги – 10 % щомісячної суми, яка відшкодовує частину вартості житла; від 10 до 15 років вислуги – 20 % щомісячної суми, яка відшкодовує частину вартості житла; від 15 і більше років вислуги – 30 % щомісячної суми, яка відшкодовує частину вартості житла. Розмір частини щомісячної суми, яка відшкодовує частину вартості житла, збільшується на: 5 % на кожну дитину віком до 18 років, яка проживає разом із лізингоодержувачем, але не більше за 10 % [15].

Саме тому, актуальним для подальших досліджень є запровадження нових інструментів фінансового забезпечення будівництва або придбання житла для військовослужбовців ЗСУ, таких як фінансовий лізинг або іпотечне кредитування.

Висновки. Отже, аналіз стану бюджетних джерел фінансування житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ та членів їхніх сімей показав, що, незважаючи на існуючі варіанти забезпечення житлом військовослужбовців, його стан залишається найбільш гострою соціальною проблемою в ЗСУ. Основними причинами цього є:

- обмеженість бюджетних коштів, виділених на будівництво (придбання) житла;
- недотримання принципів ефективності та законності витрачання бюджетних коштів на будівництво (придбання) житла;
- висока вартість будівництва (придбання) житла;
- незастосування механізмів довгострокового, іпотечного кредитування та інших джерел будівництва житла;
- відсутність належного внутрішнього фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, передбачених Міністерством оборони на будівництво (придбання) житла.

Отже, для успішного вирішення житлового питання військовослужбовців та членів їхніх сімей необхідно не лише вдосконалити наявну систему житлового забезпечення військовослужбовців, але і запровадити нові механізми вирішення цього питання з урахуванням механізму ефективного використання бюджетних коштів, характерних для провідних країн світу.

Актуальним для подальших досліджень є запровадження нових інструментів фінансового забезпечення будівництва або придбання житла для військовослужбовців ЗСУ, характерних для ринкової економіки, таких як іпотечне кредитування або фінансовий лізинг, і залучення інвестицій для будівництва житла на земельних ділянках Міністерства оборони України. Із метою прискорення темпів забезпечення житлом військовослужбовців

на державному рівні доцільно розробити програму з фінансового лізингу для військовослужбовців ЗСУ, узявши за основу постанову Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1201.

Список використаної літератури

1. Стратегія воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25 бер. 2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення 08.07.2021 р.).
2. Maslow A., Abraham H. A Theory of Human Motivation // Psychological Review, 1943, July. 370 p.; Motivation and Personality; 2d ed. New York : Harper & Row.
3. Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року : Міністерство оборони України. URL: https://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/2017-06-16_National-program-2020_uk.pdf (дата звернення 08.07.2021 р.).
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення 08.07.2021 р.).
5. Комплексна Програма забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби, Міністерства внутрішніх справ та членів їх сімей : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лист. 1999 р. № 2166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2166-99-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.07.2021 р.).
6. Оцінка ефективності бюджетної програми за 2018-2020 рр. Міністерство оборони України : [сайт]. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzheta-vikonannya-czilovix-program/ocinka-efektivnosti-byudzhethnoi-programi.html> (дата звернення 08.07.2021 р.).
7. Автушенко І. Забезпечення житлом військовослужбовців України та членів їх сімей (1996–2011 рр.) // Етнічна історія народів Європи, 2015. Вип. 45. С. 110–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2015_45_19 (дата звернення 08.07.2021 р.).
8. Зіняк Л. В., Ахметханов М. М. Сучасний стан житлового забезпечення військовослужбовців: порівняльний аналіз // Юрист України, 2018. № 2. С. 49–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2018_2_9 (дата звернення 08.07.2021 р.).
9. Марко І. Ю., Марко С. І., Чернишова І. М. Зарубіжний досвід забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців : зб. наук. пр. Центру воєнно-стратегічних досліджень Нац. ун-ту оборони України імені Івана Черняховського, 2019. № 2. С. 135–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znprcvsd_2019_2_22 (дата звернення 08.07.2021 р.).
10. Мельник А. Р. Забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України : дис. ... 2021. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/18962> (дата звернення 08.07.2021 р.).
11. Виконання Міністерством оборони України державного бюджету : Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzheta-vikonannya-czilovix-program/vikonannya-ministerstvom-oboroni-ukraini-derzhavnogo-byudzheta/> (дата звернення 19.07.2021 р.).
12. Інструкція з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями : Наказ Міністерства оборони України 31 липн. 2018 року № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18#Text> (дата звернення 08.07.2021 р.).
13. Звіти про виконання паспорта бюджетної програми Міністерства оборони України : Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzheta-vikonannya-czilovix-program/> (дата звернення 19.07.2021 р.).
14. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених Міністерству оборони України на будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України : Рішення Рахункової палати від 12 червн. 2018 № 14-1 URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/14-1_2018/zvit_14-1_2018.pdf (дата звернення 19.07.2021 р.).
15. Про затвердження Порядку забезпечення Державною іпотечною установою поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту житлом на умовах фінансового лізингу : Постанова Кабінету Міністрів України № 1201 від 14 листоп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 19.07.2021 р.).
16. Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями : Постанова Кабінету Міністрів України N 1081 від 3 серпня 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення 19.07.2021 р.).
17. Про затвердження Порядку кредитування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань : Постанова Кабінету Міністрів України N 88 від 28 січня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення 19.07.2021 р.).

References

- [1] Ukraine's military security strategy. (2021). *Decree of the President of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>. [in Ukrainian].
- [2] Maslow, Abraham H. (1970) A Theory of Human Motivation. [in English].
- [3] State program for the development of the Armed Forces of Ukraine for the period up to 2020. (2021). *Ministry of Defence Ukraine*. URL: https://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/2017-06-16_National-program-2020_uk.pdf. [in Ukrainian].
- [4] On social and legal protection of servicemen and members of their families. (1991). *The Law of Ukraine*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>. [in Ukrainian].
- [5] Comprehensive Program for the provision of housing for military personnel, privates and commanding officers, officials of the customs service, the Ministry of Internal Affairs and members of their families. (1999). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2166-99-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
- [6] Evaluation of the effectiveness of the budget program for 2018-2020. (2021). Ministry of Defense of Ukraine. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzhet-ta-vikonannya-czilovix-program/oczinka-efektivnosti-byudzhetnoi-programi.html>. [in Ukrainian].
- [7] Autushenko, I. (2015) Provision of housing for the military personnel of Ukraine and their families (1996-2011). *Ethnic history of the peoples of Europe*, 45, pp. 110-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2015_45_19 [in Ukrainian].
- [8] Zinyak, L. & Akhmetkhanov, M. (2018) The current state of housing provision for military personnel: a comparative analysis. *Lawyer of Ukraine*. II, pp. 49-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2018_2_9 [in Ukrainian].
- [9] Marko, Yu., Marko, E. & Chernysheva, I. (2019) Foreign experience of ensuring social guarantees of military personnel. Collection of scientific works of the Center for Military-Strategic Research of the National University of Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky. II, pp. 135-142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpcvsd_2019_2_22 [in Ukrainian].
- [10] Melnik, A. (2021) *Provision of servicemen and members of their families with living quarters according to the housing legislation of Ukraine*. (Candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
- [11] Implementation of the state budget by the Ministry of Defense of Ukraine Ministry of Defense of Ukraine. (2021). *Ministry of Defence Ukraine*. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzhet-ta-vikonannya-czilovix-program/vikonannya-ministerstvom-oboroni-ukraini-derzhavnogo-byudzhetu/> [in Ukrainian].
- [12] Instructions on the organization of providing servicemen of the Armed Forces of Ukraine and members of their families with living quarters. (2018). Order of the Ministry of Defense of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18#Text>. [in Ukrainian].
- [13] Reports on the implementation of the passport of the budgetary program of the Ministry of Defense of Ukraine. (2021). Ministry of Defence Ukraine. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/byudzhet-ta-vikonannya-czilovix-program/> [in Ukrainian].
- [14] Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of budgetary funds allocated to the Ministry of Defense of Ukraine for the construction (purchase) of housing for military personnel of the Armed Forces of Ukraine. (2018). *Decision of the Accounts Chamber*. URL: https://tp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/14-1_2018/zvit_14-1_2018.pdf [in Ukrainian].
- [15] On approval of the Procedure for providing the State Mortgage Institution of police officers and private and commanding officers of the Civil Protection Service with housing on the terms of financial leasing. (2018). *Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- [16] On approval of the Procedure for providing housing for servicemen and members of their families. (2021). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
- [17] On approval of the Procedure for lending for construction and purchase of housing for servicemen of the Armed Forces and other military formations. (2021). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2004-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 19.07.21

L. Gorodianska, Active Corresponding Member of Ac. of Sci., PhD in Economics, Ass. Prof.
gorod_lv@knu.ua
ORCID ID 0000-0002-4482-1690
Scopus ID 56529623300,
L. Tsiukalo, PhD in Economics
lyudmyla0711@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-6870-4683
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SOURCES FOR FINANCING THE ACCOMODATION SUPPORT IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE

The article presents the qualification of types of accommodation support in the Armed Forces of Ukraine (AFU) in accordance to which the military personnel and their family members are to be supported by newly built accommodation, liberated accommodation, acquired accommodation, service accommodation or a monetary compensation for a premise fit for living. The essence of the financial mechanism of accommodation support in the Armed Forces of Ukraine has been analyzed, which is basically comprised of the funds of the state budget according to the types of generic and special funds. It has been demonstrated that the existing financial mechanism is not perfect, limited in resources accompanied by a large number of bureaucratic obstacles, does not satisfy the modern request for accommodation support within the AFU. According to date provided at the 1-st of January 2021 the overall amount of military personnel accountable for accommodation is at 47,2 thousand, whilst at the same time in the years 2020 and 2021 at the costs of the budget it is only possible to build 4000 apartments a year, which is obviously not sufficient to meet the requirements of the Armed Forces of Ukraine as such. The main reason for the insufficient support of military personnel in terms of accommodation are the limited financial resources that are available to build or to buy (accommodation). Following the detailed analyses of the budget expenditures for the finance support in terms of the program of construction (acquiring) accommodation for military personnel in the years 2011-2020 it has been stipulated, that even the assets of the special fund have not been used completely in the course of the years 2011-2017 and the level of using the budget assets for the accommodation support within the AFU in an overall perspective was within the framework of 27-81 %. It has also been pointed out that the reason for the incomplete using of the budget assets is the systematic delay of approval of the passports of the budget approval of construction (acquiring) accommodation for servicemen. The article suggests the introduction of innovative approaches to support the military personnel with accommodation, namely mortgage lending, financial leasing and investment for housing construction on land plots of the Ministry of Defense of Ukraine. It is also suggested to implement the experience of NATO member state countries that happen to present service premises to military personnel situated on the territory of the unit (garrison) for temporary use, presenting monetary support to hire accommodation, interest-free loans or loans on preferential terms for the purchase or construction of accommodation.

Keywords: the sources of financing, budget expenditures, generic fund, special fund, accommodation support, construction (acquiring) of accommodation, premises fit for living.